

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**2005. AASTA JAANUARITORMIGA SEOTUD EMOTSIOONIDE JA
MÜÜTIDE REPRESENTATSIOON FOOKUSRÜHMAVESTLUSTES
KRIISIPSÜHHOLOOGIA ASPEKTIST LÄHTUDES**

Bakalaureusetöö

Anu Sieberk
Juhendaja Kadri Ugur, MA

Tartu
2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. JAANUARITORMI FAKTOLOOGIA	5
1.1. Kriisikommunikatsiooni aspekt jaanuaritormi ajal	5
2. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	7
2.1. Kriis kui protsess.....	8
2.2. Individuaalsete eripärade mõju traumaatilise kriisi tajumisele	11
2.3. Ülevaade senisest uurimistööst	12
2.4. Uurimisküsimused	14
3. MEETOD JA VALIM	15
3.1. Meetod	15
3.2. Valim	18
4. ANALÜÜS JA TULEMUSED	21
4.1. Tormihoiatusest üleujutuseni	21
4.1.1. Tormieelsed tegevused	21
4.1.2. Tormieelsed emotsioonid	23
4.2. Üleujutuse algusest lõpuni.....	24
4.2.1. Fookusgrupi siseste tegevuste ja emotsioonide võrdlus.....	24
4.2.2. Fookusgruppides kirjeldatud emotsioonide ja tegevuste analüüs spetsiifilisemalt.....	25
4.3. Üleujutuse järgne periood.....	30
4.3.1. Jaanuaritormi kohta tekkinud müütide esitus	31
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	36
5.1. Järeldused	36
5.2. Diskussioon	38
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	42
KASUTATUD KIRJANDUS.....	44
LISA 1	46

SISSEJUHATUS

Õnnetused, looduskatastroofid ja sõjad on enamasti ettearvamatud ja võivad inimestes põhjustada palju enam kannatusi kui vaid materiaalseid. Käesolev bakalaureusetöö on kirjutatud tormist, mis leidis aset aastal 2005. Tormiga kaasnes ka suur üleujutus, mis oli kõige laastavam Pärnus ja Pärnumaal. Kuna üleujutus toimus jaanuarikuus, on seda hakatud kutsuma jaanuritormiks. Jaanuritorm ja sellega kaasnenud traumaatiline kriis on käesoleva töö põhiteemaks.

Töö autor peab seda viie aasta tagust sündmust endiselt aktuaalseks, sest üleujutusi ja nende tagajärgi analüüsitakse iga aasta, aga seda pigem majanduslikust aspektist lähtudes. Autor leiab, et üleujutusi peaks analüüsima ka kriisipsühholoogia seisukohast. Kuna 2005. aasta jaanuritorm oli lähimate aastakümnete üks suurimaid Eestis, otsustas töö autor just selle sündmuse käigus tekkinud emotsioonide ja müütide uurimise kasuks.

Aastal 2008 viisid Tartu Ülikooli ajakirjanduse dotsent Halliki Harro-Loit ja sotsiaalse kommunikatsiooni dotsent Triin Vihalemm rahvusvahelise projekti „*Defining the target groups for crisis communication*“ raames läbi fookusgrupi vestlused 2005. aasta jaanuritormi kogenud inimestega. Tööd esitleti kolleegiumile ürituse „*Risk and crisis communication to support the mitigation of disasters by public authorities*“ käigus. Käesolevas bakalaureusetöös kasutas autor analüüsimaterjalina samu fookusgrupi vestluseid. Fookusgrupe oli kokku viis: tormi käigus materiaalselt kannatada saanud noored; noored, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi; keskealsed; tormi käigus materiaalselt kannatada saanud eakad; eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi. Töö autor peab oluliseks märkida, et fookusgruppide, kus on inimesed, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, vara sai küll kahjustada, aga oluliselt vähemal määral kui kannatada saanud inimeste fookusgruppides.

Kuna inimeste teadmised, sotsiaalne taust ja iseloom on erinevad, siis on ka nende reaktsioonid traumaatilisele sündmusele erinevad. Töö autor kirjutab jaanuritormi kogenud inimeste emotsioonidest, tegevustest ja tekkinud müütidest esialgu üldistatult.

Kui on võimalik välja tuua fookusgruppide siseselt või eri rühmade vahel erinevusi, siis toob autor ka fookusgruppide vahelised erinevused välja. Kuna sündmus ise leidis aset aastal 2005 ja fookusgrupi vestlused viidi läbi aastal 2008, siis soovib töö autor saada jaanuaritormist retrospektiivset pilti.

Autor võttis jaanuaritormi kui traumaatilise kriisi käsitlemisel fookusesse just emotsioonid, tegevused ja tekkinud tõlgendused, sest need kolm aspekti on kõige selgemini fookusgruppide liikmete kriisipsühholoogilisi näitajaid (sealhulgas ka traumaatilise kriisi erinevaid faase) iseloomustavad. Läbi kirjeldatud tegevuste, tunnete ja jaanuaritormi tõlgenduste on võimalik mõista, mida see sündmus rühmaliikmetele tähendas.

Autor on arvamusel, et ajakirjanikud peaksid oma igapäevatöös olema kursis erinevate traumaatilise kriisi faasidega, et teada, kuidas intervjueeritavaga suhelda. Töö autor seab hüpoteesi, et erinevate fookusgruppide siseselt on võimalik välja tuua sarnaseid emotsioone ja müüte, mis tekkisid inimestel seoses jaanuaritormiga. Samuti arvab autor, et noorte ja eakate fookusgruppides kirjeldatud jaanuaritormi tõlgendused erinevad üksteisest märkimisväärselt.

Et püstitatud hüpoteesidele vastuseid leida, uurib töö autor fookusgruppide vestluseid kvalitatiivse uurimismeetodiga. Kvalitatiivse uurimismeetodi kaudu otsib töö autor empiirikast andmeid, mis hõlmaks detaile iseloomustavaid seiku. Autor otsustas bakalaureusetöö analüüsiosas keskenduda enamasti fookusgruppide erinevustele, sest seminaritöös „2005. aasta jaanuaritormiga seotud emotsioonide ja müütide representatsioon kriisipsühholoogia aspektist lähtudes“ (Sieberk 2010) esitletud analüüsiosa osutus liiga pikaks ja laialivalguvaks. Seminaritöö fookus oli suunatud eelkõige fookusrühmavestlustes kirjeldatud erinevatel tormi perioodidel tehtud tegevuste, emotsioonide ning müütide leidmisele, et bakalaureusetöös neid sügavuti uurida.

Autor tänab oma juhendajat Kadri Ugurit, kes oma konkreetsete juhiste ja abistava nõuga tegi võimalikuks käesoleva bakalaureusetöö valmimise.

1. JAANUARITORMI FAKTOLOOGIA

Aastal 2005 oli Läänemerel torm, mida peetakse saja aasta võimsaimaks. Kuna torm leidis aset jaanuaris, on seda hakatud kutsuma jaanuaritormiks. Jaanuaritorm tõi endaga kaasa ka massiivse uputuse, mil veetase, 295 sentimeetrit üle Kroonlinna nulli¹, oli Pärnus rekordkõrgusega. Pärnu linnavalitsus kuulutas ranna rajooni, Raeküla ning Vana-Pärnu katastroofi piirkonnaks (Roosaar 2005) (vaata Lisa 1). Vesi oli sedavõrd kõrge, et tungis ligi 700 majja üle Pärnu. Inimesi evakueeriti 300 ringis. Kokku ulatusid valitsuse hinnangul jaanuaritormi kahjud 749 miljoni kroonini (Pärnu maakonna...2009). Orkaanituulte tugevuseks mõõdeti kuni 37 meetrit sekundis.

Viimati oli sedavõrd tugev torm Pärnumaal aastal 1967. Siiski jäi ka toona olnud torm tugevuselt alla seekordsele.

Jaanuaritormi käigus loodi Pärnus kriisikomisjon, mis koordineeris inimeste evakueerimist, info edastamist ja abivajajate hädavajalike primaarsete vajaduste rahuldamist. Palju segadust tekitanud elektrikatkestus tekitas inimestes vastakaid tundeid – oli neid, kes olid põnevil ja ka neid, kes kartsid oma elu eest.

Fookusgruppides kirjeldatud traumaatilise kriisi reaktsioonid ei pruugi ainult tormi endaga seotud olla, vaid oma tagajärjed võisid olla ka kriisikommunikatsiooni vajakajäämistel.

1.1. Kriisikommunikatsiooni aspekt jaanuaritormi ajal

Jaanuaritormi ajal loodi erakorraline kriisikomisjon, kelle ülesandeks oli abivajajaid aidata ning leida kiired lahendused kriisiolukorra parandamiseks. Kriisikomisjoni töö tulemusena moodustati evakueerimisrühmad, kelle ülesandeks oli inimeste suusõnaline

---

¹Kroonlinna null - rahvusvaheline kokkulepe, mis tähistab vee keskmist taset, mille punkt on ära märgitud Kroonlinnas ühel sillapostil. Nulltase on Läänemere ühtne tase, mis on võetud aluseks loodud süsteemile, mille põhjal tehakse arvutusi (muidugi on see tinglik, sest nt Rootsis on veetase Kroonlinnaga võrreldes erinev).

teavitustöö ning abivajajate evakueerimine. 2005. aastal Lääne politseiprefektuuri pressiesindajana töötanud Kaja Kuke sõnul teavitati elanikkonda ohust nii radio vahendusel kui otse majast majja käies. Päästetöid teostasid inimesed päästeametist, piirivalvest, politseist ja Kaitseliidust, kasutati autosid, paate ja muud päästetehnikat (Ilmajaama...2010).

Kriisikomisjoni esmaseks ülesandeks oli inimeste evakueerimine ohtlikest piirkondadest, ajutises varjupaigas Pärnu kutsekooli võimlas Pargi tänaval oli korraldatud toitlustamine ja majutus (Ilmajaama...2010).

Emeriitprofessor Jaakko Lehtonen ja kommunikatsiooniekspert Kaja Saksakulm Tampere (2009: 138) defineerivad kriisikommunikatsiooni kui kommunikatsioonistrateegiliste otsuste tegemist olukorras, kus mingi ennetamatu, sageli äkki juhtunud asi tekitab tegevuskeskkonnas või töökollektiivis tugeva infotarbe ja kus teavitamise abil püütakse juhtida (avaliku) arutelu tulemusi ja mõjutusi organisatsioonile kasulikus suunas.

2005. aastal Pärnu maavanemana ning loodud kriisikomisjoni esimehena töötanud Toomas Kivimägi on väitnud, et enne jaanuaritormi ei olnud sellises suurusjärgus tormiks korralikult ette valmistatud. Kriisiolukordi oldi modelleeritud vaid paberil, kuid see erines palju reaalsest olukorrast (Kuusma 2005). Seega võib väita, et kriisikommunikatsioon oli vajakajäänud ettevalmistuse tõttu nõrk.

2. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Eestikeelne sõna „kriis“ tuleneb kreekaakeelsest sõnast „*krisis*“, mis tähistab muutust, ohtu, pööret, otsustust, lahutust, eraldamist ja ka võimalust. Kuna ettearvamatute sündmustega on raske koheselt kohaneda, siis on kriis organismi terviklikkust kaitsvaks puhvriks, mis võimaldab muutusega järkjärgult kohaneda. Psühhiaater Johan Cullberg loetleb rea sündmuseid, mis võivad vallandada traumaatilise kriisi (Ugur 2010):

- indiviidile tähtsa objekti kaotus
- iseseisvuse kaotus
- soojätkamisega seotud probleemsed sündmused
- häbi põhjustavad olukorrad
- suured sotsiaalsed ümberkorraldused
- katastroofid

Katastroofi defineerib Cullberg kui ootamatut muutust, mis muudab sündmuste eeldatavat kulgu oluliselt ning negatiivses suunas. Cullberg loeb katastroofi alla järgmised sündmused (Ugur 2010):

- loodusõnnetused
- tööstusõnnetused
- liiklusõnnetused
- tulekahjud
- enesetapp või psüühiline haigus lähikonnas
- massiteabevahendite kaudu saadud sekundaarne trauma

Lähtuvalt Cullbergi traumaatilise kriisi vallandajatest, peab töö autor jaanuaritormi kui loodusõnnetust traumaatilise kriisi võimalikuks vallandajaks.

Kuna kriisil kui psüühilisel muutusel on ajaline mõõde, siis muutuvad kogejate mõtted, tunded ja aistingud. Samuti jaguneb elu “enne” ja “pärast” kriisi perioodideks (Ugur 2010). Kriis tõi jaanuaritormi kogejatel eelkõige kaasa varalisi ja emotsionaalseid

kannatusi, mitte füüsilisi. Autor on arvamisel, et jaanuaritorm põhjustas kogejates erinevatest traumaatilise kriisi faasidest eelkõige šokki ja varajast reaktsioonifaasi.

Psühhoterapeut Maire Riisi sõnul põhjustavad traumaatilisi kriise äkilised, ootamatud ja ebatavaliselt tugevad sündmused, mis võiks kannatusi põhjustada ükskõik kellele. Riisi väitel on traumaatiline selline sündmus, mis kujutab reaalselt või kujutletavat ohtu inimese enda või tema lähedase elule, tervisele ja heaolule. Ta lisab, et kogemusega kaasneb ülitugev hirm, õudus ja äärmine abitusetunne (Lastekriisi...2010).

Traumaatilisel kriisil on rida tunnuseid:

- tugeva välise mõjuri olemasolu
- inimene ise on võimetu olukorda muutma
- varasem kogemus ei aita olukorda valitseda
- elu põhivajadusi on raske rahuldada (Ugur 1999).

Kriisipsühholoogia aspektist lähtudes on võimalik fookusgrupivestlustest esile tuua konkreetseid näiteid traumaatilise kriisi erinevatest faasidest. Kriisi kulu faasid tulevad kõige selgemalt esile grupiliikmete kirjeldatud jaanuaritormi ajal valitsenud emotsioonidest, tegevustest ja tekkinud tõlgendustest.

2.1. Kriis kui protsess

Kirjeldades kriisi kulu erinevaid faase, toetub töö autor Kadri Uguri läbi viidud kursuse „Kriisi- ja katastroofipsühholoogia“ 2009. aasta loengumaterjalidele.

Kriisi esimeseks läbitavaks faasiks on šokk. Kuna psüühika esimeseks reaktsiooniks on kaitsta organismi terviklikkust, ei jõua juhtunu koheselt kohale. Šokiseisundis toimuvad muutused psüühikas, teadvuse seisundis ja kehas (Ugur 2010).

Šoki faasis tundub juhtunud sündmus esialgu ebatõeline ja justkui unenägu. Tänu sellele võib muutuda inimese ajakäsitus ja tajusüsteem. Muutunud ajakäsitluse käigus on indiviidi aju aktiivselt töös: mälust otsitakse toimimisjuhiseid ja samal ajal võetakse vastu informatsiooni sündmuse kohta. Lisaks ajakäsitluse muutumisele, muutub šokiseisundis ka inimese tundlikkus: šokis olev inimene ei tunne reegline valu, külma, kuuma, nälga ega väsimust. Samamoodi lamandub ka inimese emotsionaalsus: inimene ei tunne midagi, ta üksnes tegutseb (Ugur 2010).

Šokis oleva inimese käitumisaktiivsus võib kohati suurened. Ta võib karjuda või tunda tugevat vajadust midagi ette võtta. Väga harva võib šokiseisundis tekkida ka paanika (Ugur 2010).

Psüühika keeldub esimestel hetkedel juhtunut uskumast vigastamatuse illusiooni tõttu. Tänu vigastamatuse illusioonile võib nõrgeneda inimese reageerimisvõime. Tüüpilised vigastamatuse illusioonis olevad mõtted on järgmised:

- minuga ei juhtu midagi
- see pole päris
- asi pole kuigi tõsine
- ootame-vaatame, ehk läheb üle (Ugur 2010).

Kõikvõimalikud õnnetused, looduskatastroofid, sõjad, füüsilised kallaletungid on suuremahulised sündmused, mis käivitavad inimeste psühholoogilised protsessid. Läbi õpitud tarkuste ja elukogemuse, on inimestel välja kujunenud oma kindlad baaseeldused ja -teadmised. Nendele teadmistele tuginedes teevad inimesed igapäevaseid otsuseid ja kujundavad enda maailmapilti. Kuna traumaatilised sündmused pole tavapärased, siis on sellistes situatsioonides inimeste baasteadmised muutustele vastuvõtlikud.

Psühholoog Ronnie Janoff-Bulman kirjeldab inimeste mõtlemisviisi läbi baaseelduste puutumatus ja vigastamatuse illusiooni. Janoff-Bulman seletab, et inimesed usuvad enda turvalisusesse tänu sellele, kes nad on ja mida teevad. Samuti usuvad nad maailma, kus halvad asjad juhtuvad harva ja kui juhtuvad, siis alati kellegi teisega. Janoff-Bulman

põhjendab sellist mõtlemisviisi mõistega “vigastamatuse illusioon”. Ta väidab, et inimesed võtavad endi purunematust iseenesestmõistetavalt ning usuvad, et nende turvaline eksistents jätkub alati (Janoff-Bulman 1992).

Kui šokifaasile on omaseks emotsioonide lamandumine, siis varajases reaktsioonifaasis hakkavad tunded esile tulema. Inimesed tunnevad kartust ning sellega võib kaasneda tugev nutt, väga intensiivsed emotsioonid või teistele mõistetamatu käitumine. Samuti on varajasele reaktsioonifaasile omaseks soov või katse säilitada *status quo*. Inimesed tunnevad soovi enda hetkel poolel olevaid tegevusi jätkata nagu vahepeal poleks midagi juhtunud (Ugur 2010).

Varajase reaktsioonifaasi põhiliseks eesmärgiks on kontrollitunde kiire taastamine. Selles faasis soovib inimene saada ülevaadet asjast, mis juhtus. Ülevaate saavutamiseks võib inimene faktide vahele jäävad augud täita fantaasiaga või proovitakse vastuseid saada varasematele kogemustele tuginedes. Enamasti kogetakse, et sündmuse ajal polnud neil (või neile vahendatud) piisavalt informatsiooni. Selles reaktsioonifaasis võivad tekkida juhtunud sündmuse kohta tõlgendused ja müüdid, mis ei pruugi reaalsusele vastata. Inimesed tõlgendavad juhtunut enamasti enda seisukohast lähtuvalt (Ugur 2010).

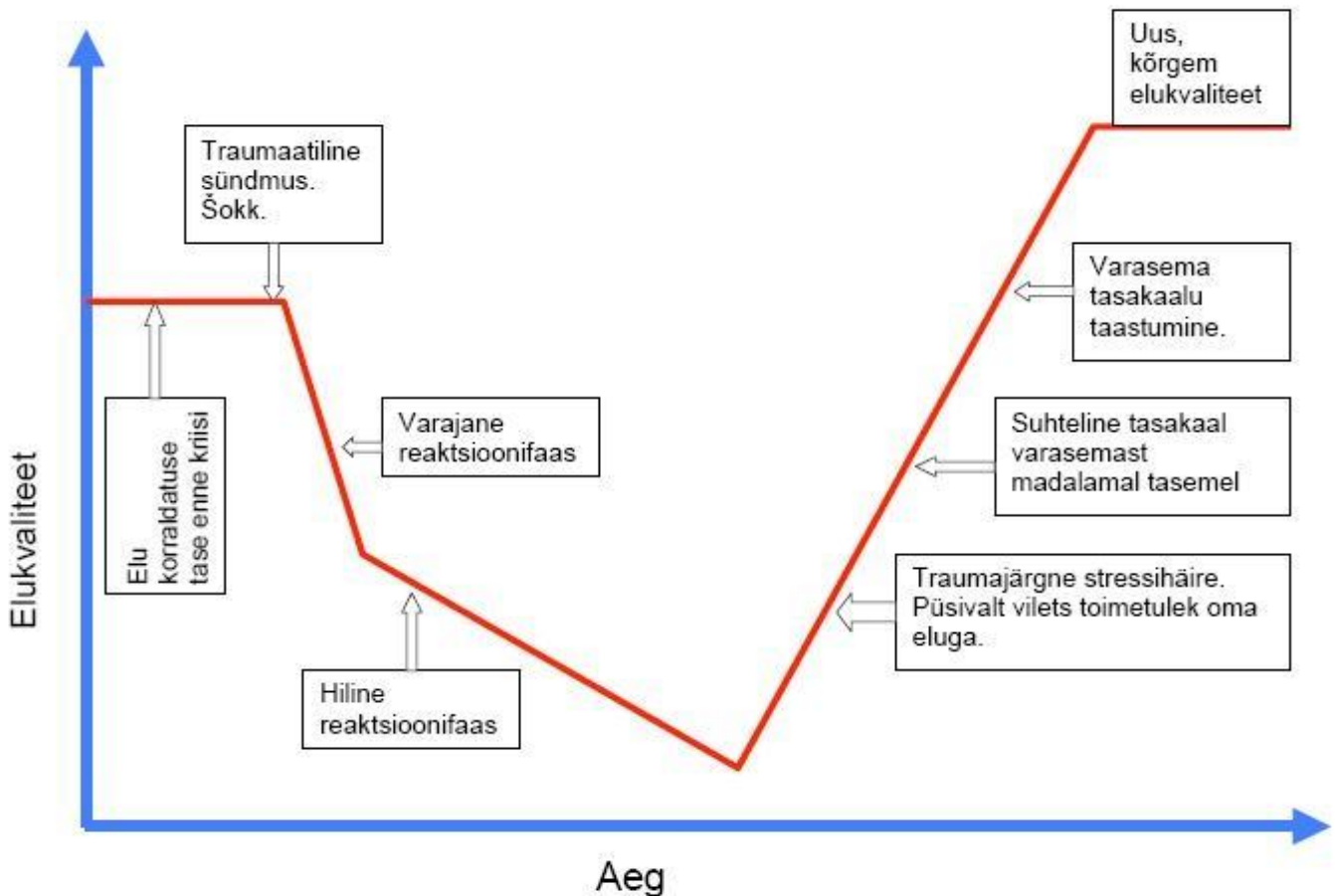
Hilise reaktsioonifaasi kestvust ei saa ennustada. Selles faasis on võimalik kriisist endale kogemus luua ja sellest kogemusest midagi õppida.

Hilises reaktsioonifaasis tekib inimestel kogu protsessist suur väsimus. Sellega võib kaasneda sotsiaalse toetuse nõrgenemine. Valu hakkab tasapisi järele andma ning asemele tuleb tuimus. Hilises reaktsioonifaasis võib elu taas paremaks hakata minema ning juhtunut hakatakse enda jaoks mõtestama (Ugur 2010).

Fookusgruppidega läbi viidud vestlustes kirjeldati oma mõtteid ja tundeid retrospektiivselt. Kuna intervjuud on läbi viidud kolm aastat peale jaanuaritormi, võisid grupiliikmed intervjuude ajal olla veel hilises reaktsioonifaasis ning nende mälestustest olid saanud enda jaoks lahti mõtestatud kogemused. Kuna hiline reaktsioonifaas on

seotud traumaatilise sündmusega, võivad fookusgruppide esindajate väljaütlemised olla emotsionaalsed ning sündmuse poolt mõjutatud (vaata joonis 1).

Kriisi kulg

Joonis 1. Kriisi kulg (Ugur 2010)

2.2. Individuaalsete eripärade mõju traumaatilise kriisi tajumisele

Cullbergi dünaamiline kriisiteooria lähtub sündmuste individuaalsest tähendusest ning julgustab seda otsima. Tema teooria kohaselt toimub kannatanu traumaatilise sündmusest toibumine juhtunud sündmuse mõtestamisest (Ugur 2010).

Ka Janoff-Bulman väidab, et indiviidide vaatlemisel on oluliseks ohvri seisukohtade individuaalsus. Janoff-Bulman seletab, et läbi individuaalsuse saab teha järeldusi selle kohta, kas sündmus oli ohvrile traumeeriv või mitte. Individuaalsuse aspekt on Janoff-Bulmani väitel oluline, sest sündmused, mis võivad olla väga suured, ei ole kõikidele ohvritele traumaatilised, sündmused, mis pole aga väga suured, võivad esile tuua traumaatilisi reaktsioone. Janoff-Bulman väidab, et traumaatilise kriisi olemasolu sõltub sündmuse tähendusest ja tõlgendamisest. Ta tõstatab küsimuse: „Mida see sündmus tähendab ohvri jaoks?“ (Janoff-Bulman 1992).

Antropoloog Arthur Whaley väidab, et inimesed, kes on kogenud traumaatilist sündmust, reageerivad sellele erinevalt. Orkaan Katarina ohvreid uurinud Whaley järeldab, et mõned kannatanud tutvustavad end või väljendavad endi vajadusi läbi nii öelda “nende loo”, teised aga on konkreetsemad ja keskenduvad põhilistele vajadustele, laskumata enda traumaatilise kogemuse detailidesse (Whaley 2009).

Ehkki jaanuaritormi mälestustest rääkivad inimesed on jagatud fookusgruppideks, säilitab töö autor nende individuaalsuse. Individuaalsuse aspektist lähtuvalt ei üldista autor üht kriisifaasi ilmumist või üht väljaütlemist tervet fookusrühma iseloomustavaks asjaoluks.

2.3. Ülevaade senisest uurimistööst

Tartu Ülikooli ajakirjanduse dotsent Halliki Harro-Loit ja sotsiaalse kommunikatsiooni dotsent Triin Vihalemm esitlesid enda uuringutulemusi ürituse „*Risk and crisis communication to support the mitigation of disasters by public authorities*“ käigus.

Töö eesmärgiks oli tutvustada ja arutleda, kuidas üht keerulist inimeste vastuvõtlikkuse fenomeni saab auditooriumi riski- ja kriisikommunikatsiooni arvesse võttes suunata (Harro-Loit & Vihalemm 2009).

Töö empiirilist rolli kannab erinevate kriisisõnumite vastuvõtjate raamistiku sotsioloogiline uurimine. Töö koosneb kolmest uurimusest (Harro-Loit & Vihalemm 2009).

Esimene uurimus koosneb elanikega läbi viidud intervjuude kvalitatiivsest tekstianalüüsist. See annab aimduse kriisisõnumi töötlemisel rakendatud kognitiivsetest ja emotsionaalsetest protsessidest. Sellele fenomenile viidates on välja töötatud uus termin nimega diskursiivne kogemus. Teine uuring kaardistab uuringuandmete baasil auditooriumi kihid lähtuvalt nende informatsiooni kogumise ning vastuvõtu strateegiatest. Need strateegiad on seotud inimeste kriisis käitumise kavatsustega. Kolmanda uuringu eesmärgiks on pakkuda kvalitatiivseid aimdusi ning seletada fookusgrupivestlustele tuginedes kvalitatiivselt kirjeldatud vastuvõtjate mustreid. Fookusgrupid on kvantitatiivselt jagatud kolme segmenti: 1. Massimeedia jälgijad 2. Inimesed, kes tuginevad enda kogemustele 3. Inimesed, kes kasutavad nii öelda suust suhu kommunikatsiooni (Harro-Loit & Vihalemm 2009).

Kokkuvõtteks soovitatakse kriisikommunikatsiooni varieeruvust lähtuvalt erinevatest sihtgruppidest. See põhineb järgmistel kriteeriumidel:

1. igapäevane harjumus massimeediat jälgida
2. kommunikatsioonivõrgustik (ulatus ning tähtsus)
3. erinevate kanalite ja organisatsioonide usaldus (üldine sotsiaalne integratsioon)
4. informatsiooni läbitöötamise võime (võime infot otsida, võime olla saadud info suhtes kriitiline, erinevatelt allikatelt saadud info võrdlemine ja kombineerimine)
5. diskursiivne kogemus, mida teatud sihtgrupid jagavad: ühismälu teatud kindlate sündmuste suhtes; suhtumised ja jutustused, mis on vahendatud jne (Harro-Loit & Vihalemm 2009).

2.4. Uurimisküsimused

Bakalaureusetöös otsib töö autor vastuseid järgnevatele uurimisküsimustele:

- Mille poolest erinevad jaanuaritormi eri perioodidel ette võetud tegevused vanuserühmiti?
- Mille poolest erinevad jaanuaritormi eri perioodide kohta kirjeldatud emotsioonid vanuserühmiti?
- Mille poolest erinevad jaanuaritormi eri perioodide kohta tekkinud tõlgendused vanuserühmiti?

3. MEETOD JA VALIM

3.1. Meetod

Bakalaureusetöö empiirilise osa moodustavad transkribeeritud fookusgrupi intervjuud. Fokuseeritud intervjuu läbiviimisel juhendatakse neljast kriteeriumist (Laherand 2008): mittesuunatus, spetsiifilisus, ulatus, intervjueritava poolt väljendatud arvamuste sügavus ja isiklik kontekst. Bakalaureusetöös kasutati fookusrühmavestluste käigus kirjeldatud emotsioone, tegevusi ja müüte jaanuaritormi kogejate kriisipsühholoogilise aspekti analüüsimiseks. Töö autor peab fokuseeritud intervjuusid parimaks meetodiks emotsioonide ja müütide representeerimiseks, sest see meetod annab intervjueritavatele vaba vormi väljendada oma tundeid sügavuti ning detailselt.

Fookusgruppidega läbi viidud intervjuud olid erineva ülesehitusega, aga üldjoontes küsiti jaanuaritormi kogejate käest sarnaseid küsimusi. Tormi kohta esinenud küsimused olid järgmised:

1. Kust saadi jaanuaritormi kohta informatsiooni?
2. Mida võeti ette peale informatsiooni saamist?
3. Kas jaanuaritormi ajal tunti, et ollakse infopuuduses?
4. Kellega taheti tormi ajal ühendust võtta?
5. Kas siseministeriumi koduleheküljel tormi kohta käiv informatsioon peaks seal olema ja on piisav?
6. Mida õpiti jaanuaritormist?
7. Mis järeldusi tehti jaanuaritormist?

Et intervjueritavate mälestusi selgemalt kodeerida, jagas töö autor jaanuaritormi kolmeks perioodiks: tormihoiatusest üleujutuseni, üleujutuse algusest lõpuni, pärast üleujutust.

Bakalaureusetöö tulemused on valminud kvalitatiivse uurimisviisi tulemusena. Kvalitatiivse uurimisviisi (Silverman 2002, Laherand 2008: 20 kaudu) eesmärgiks on saada terviklikku empiirilist andmestikku, mis hõlmaks kvalitatiivseid ja detaile iseloomustavaid seiku. Bakalaureusetöös uuritakse viie fookusgrupi tegevusi, tundeid ja tõlgendusi seoses jaanuaritormiga. Kuna eesmärgiks on uurida jaanuaritormi kogenud inimeste mõtteid ja kirjeldusi, siis sobib selleks kõige paremini kvalitatiivne uurimisviis.

Et saada selgemat ülevaadet jaanuaritormist põhjustatud emotsioonidest ja müütidest, koostas töö autor kirjutise kaheteljelisel. Ühel teljel on intervjueeritavate tegevused, tunded ja tõlgendused. Sealhulgas tõlgenduste all peab töö autor silmas ka tekkinud müüte. Teisel teljel on ajaperiodiseering- tormihoiatusest üleujutuseni, üleujutuse algusest lõpuni, pärast üleujutust.

Töö autor jagas analüüsi lähtuvalt jaanuaritormi erinevatest perioodiseeringutest kolmeks osaks:

1. Tormile eelnenud emotsioonid, tegevused, tõlgendused
2. Tormiaegsed emotsioonid, tegevused, tõlgendused
3. Tormijärgsed emotsioonid, tegevused, tõlgendused

Autor otsustas analüüsiosa jagada kolmeks lähtuvalt jaanuaritormi erinevatest ajaperioodidest (mitte tegevustest, tunnetest ja tõlgendusest), sest see on kõige näitlikustavam ja selgem viis, kuidas erinevad kriisifaasid kiiresti muutavas olukorras esile tulevad. Kriisipsühholoogia seisukohalt on aeg väga tähtis tegur, sest olukorrad muutuvad kiiresti. Autor pidas oluliseks rõhutada erinevatel jaanuaritormi perioodidel esinenud traumaatilise kriisi faase, sest see on kõige süsteemsem viis esitatud uurimisküsimustele vastuste leidmiseks.

Erinevate perioodide kohta välja toodud näited on töö autor valinud põhimõttel, et need on kõige paremini kirjeldatud aspekte näitlikustavad ning samas ka kõige äärmuslikumad. Mõned näited on pikemad, sest töö autor tahab edasi anda väidete emotsionaalsust.

Töö autor teeb lähtudes fookusgruppidega läbiviidud intervjuudest oletusi, missugused emotsioonid võisid olla jaanuaritormi ajal valdavad. Samuti analüüsib töö autor tegevusi, mida võeti ette enne tormi, tormi ajal ja peale tormi. Siinkohal peab autor oluliseks mainida asjaolu, et intervjuueeritavad kirjeldavad oma tegevusi erinevates kriisireaktsiooni faasides. Näiteks, rohkesti detaile kirjeldav info võib viidata šokiseisundile, soov edasi teha oma igapäevaseid toiminguid samuti šokile või ka varajasele reaktsioonifaasile. Autor otsib fookusgruppide tegevuste kirjeldustest ühisosa ja erinevusi. Analüüsides tõlgendusi, oli töö autor avatud igasugusele informatsioonile, mida võis intervjuudest leida. Jaanuaritormi kohta tekkinud tõlgendused võivad olla minevikust, jaanuaritormi ajast või tulevikust. Kuna kriis on ootamatu, siis proovivad inimesed seda mingit moodi seletada või tõlgendada ning sellest lähtuvalt tekivad müüdid toimunud sündmuse kohta. Tekkinud müüdid ei pruugi aga vastata tegelikkusele. Seepärast pidas töö autor eriti oluliseks analüüsida empiirika sõnastusi, et leida erinevaid jaanuaritormiga seotud tõlgendusi.

Transkribeeritud fookusrühmavestlustest kodeeris autor tegevustena kõike, mida grupiliikmed kirjeldasid aktsioonina nii enne tormi (näiteks meediast informatsiooni otsimist), tormi ajal (näiteks koeraga jalutades meremühina kuulamist) kui ka peale tormi (näiteks kindlustusseltsidega asjaajamist).

Emotsioonidena kodeeris autor kõiki tundeid kirjeldavaid asjaolusid. Näiteks:

NK2: Ma ei tea. Meil oli kohe auto ukse ees ja selles mõttes ei saand arugi, kuhu minema peab. Meie rajoonis tegutseti kiiresti.

Autor kodeeris selles kirjelduses emotsioonina teadmatust oma edasise käekäigu kohta.

Tõlgendustena kodeeris autor kõike, mis oli seotud jaanuaritormi kohta tekkinud oletustega, müütidega, arvamustega. Erinevate tõlgenduste puhul oli sarnasuseks asjaolu, et väljautlemiste kohta puudus inimestel reaalne faktimaterjal. Näiteks väitel nagu oli

päästjatele olulisemaks pigem soomlase kui eestlase elu, puudub faktimaterjal. Seega on väide pelgalt oletus.

3.2. Valim

Bakalaureusetöös kasutatud valimi on moodustanud Tartu Ülikooli dotsendid Halliki Harro-Loit ja Triin Vihalemm.

Harro-Loidi ning Vihalemma läbi viidud kvantitatiivne uuring leidis aset 2008. aasta oktoobris. Uuring kattis Eesti elanikkonda vanuses 15-74. Kasutati üldise populatsiooni (linna ja maa jaotus) võrdelist mudelit ning mitmeastmelist tõenäosust juhuslikul valimil, mille kogus oli 1506 inimest.

Fookusgrupid moodustati uuringu näidisbaasi alusel. Selle eesmärgiks oli testida, kas teoreetiliselt need sihtgrupid, mis olid moodustatud statistilise analüüsi uuringuandmetega, vastavad ka päriselus inimestele, kellel on sarnased käitumuslikud mustrid. Eesmärgiks oli saavutada nägemus sellest, kuidas vastajad, kes kuuluvad kindlasse teoreetilisse segmenti, tõlgendavad erinevaid hoiatustüüpe. Kas nende tõlgendused mingitele kindlatele hoiatustele, mis on esitletud grupivahendaja kaudu, klappib reageerimismustrile, mis esineb uuringus?

Potentsiaalsed vastajad valiti uuringu näidisbaasist nende vastuste, elamiskoha, uuringus osalemise nõusoleku ning rahvuskuuluvuse/ intervjuu läbiviidava keele põhjal.

Bakalaureusetöös analüüsitud fookusgrupi intervjuudes osales viies grupis kokku 35 inimest. Jaanuaritormis materiaalselt kannatada saanud noorte fookusgrupis oli neli inimest, noortest, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, osales fookusgrupi intervjuus viis, keskealisi oli kokku kaheksa, materiaalselt kannatada saanud eakaid 12, eakaid, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, osales fookusgrupi intervjuus kuus. Bakalaureusetöö tulemuste ja analüüsi osas esitletud tsitaatide autorid koos koodidega on välja toodud tabeli kujul (vaata tabel 1).

Tabel 1. Fookusgruppide esindajad koos koodidega

Fookusgrupi nimi ja kood	Osalejate arv	Osalejate nimed/koodid
Varaliselt kannatada saanud noored - NK	4	Tõnis - NK1 Elika – NK2 Ivo – NK3 Ats – NK4
Noored, kes ei kandnud varalisi kannatusi - NMK	5	Jaana – NMK1 Signe – NMK2 Urmas – NMK3 Taavi – NMK4 Lembi – NMK5
Keskealised - K	8	Terje – K1 Janar – K2 Janne – K3 Mare – K4 Raili – K5 Ülle – K6 Leili – K7 Karin – K8
Varaliselt kannatada saanud eakad - EK	12	Vello – EK1 Helgi – EK2 Peeter – EK3 Liivi – EK4 Rain – EK5 Ando – EK6 Henn – EK7 Jakob – EK8 Leida – EK9 Silvi – EK10

		Tabel 1 järg Aime – EK11 Tiiu – EK12
Eakad, kes ei kandnud varalisi kannatusi- EMK	6	Aili – EMK1 Aime – EMK2 Silvi – EMK3 Sirje – EMK4 Enn – EMK5 Tiit – EMK6

4. ANALÜÜS JA TULEMUSED

Jaanuaritormi kogemusega fookusgruppide intervjuud on läbi viidud aastal 2008, seega on grupiliikmete kirjeldused retrospektiivsed. Kuna sündmus leidis aset 2005. aastal, siis analüüsib töö autor empiirikat, mis on aja jooksul välja kujunenud ja fikseeritud.

Võrreldes erinevaid fookusgruppe, peab silmas pidama seda, et iga grupi iga liige ei kommenteerinud kõiki aspekte, mida töö autor analüüsib.

4.1. Tormihoiatusest üleujutuseni

Periood tormihoiatusest üleujutuseni hõlmab 9. jaanuarit ning täpsemalt perioodi, mis oli enne, kui merevesi hakkas üle kallaste tulema. See toimus enne kella 23.00.

Tormieelseid tundeid ja tegevusi kirjeldasid fookusgrupid vähe ja napisõnaliselt.

4.1.1. Tormieelsed tegevused

Enne jaanuaritormi toimunud tegevustes jagunesid fookusgruppide liikmed ühisjoonte järgi kolmeks – need, kes uskusid, et torm on tulemas, need, kes ei uskunud ja need, kellel puudus informatsioon tormi tuleku või mittetuleku kohta. Vastavalt sellele jaotusele võeti ette ka erinevaid tegevusi.

Nii eakad, kes said tormist materiaalseid kannatusi kui ka eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, kogusid enne tormi ilma kohta informatsiooni ning võtsid ette ka ettevaatusabinõusid. Kuna eakate esindajad olid vähemalt ühe korra juba sarnase võimsusega tormi kogenud (aastal 1967), siis võib järeldada, et nad olid rohkem teadlikud tormide võimsusest kui teiste gruppide esindajad.

EK7:... Noh kui see nüüd tuli, siis võib-olla inimesed nägid rohkem ette, mäletasid.

Keskealiste fookusgrupist kirjeldas enda tormieelseid tegevusi ja tundeid kaheksast rühmaliikmest kolm. Keskealiste tegevuste kirjeldustest võis märgata tuleva tormi kohta teatud ettevalmistuste tegemist, sest nemadki otsisid informatsiooni tormi kohta. Kui eakad otsisid infot eelkõige meediast või helistasid vastavatesse asutustesse, siis keskealised suhtlesid pigem sõprade ja tuttavatega informatsiooni saamise ja vahetamise eesmärgil. Samuti otsisid nad informatsiooni internetist.

Noorte fookusgruppide esindajad ei pööranud tormiuudistele erilist tähelepanu või jälgisid uudiseid huvi pärast. Erinevalt eakatest, ei tajunud noored seda, milleks tuleb valmis olla.

NMK2: Vaikselt tekkis see tunne, et mingi oht ikkagi kuskilt tuleb, kuigi loomulikult kogemuse puudumise tõttu ei kujutanud ette, et nii hulluks läheb asi.

Ühel varaliselt kannatada saanud noorte grupi liikmel olid tormiks konkreetsed ettevaatusabinõud. Sellest võib järeldada, et tal on varasem kogemus olemas, millele baseeruda.

NK4: Mul paistab üks suur kasepuu seal. Kui see hakkab vastu maad koolduma, siis on aeg hakata asja uurima.

Lähtuvalt fookusgruppide liikmete jaanuritormi eelsete tegevuste kirjeldustest, järeldab töö autor, et eakate grupi liikmete ettevaatusabinõuks olid nende eelnevad kogemused, noored keskendusid aga eelkõige enda tähelepanemisoskusele.

4.1.2. Tormieelsed emotsioonid

Enamus fookusgruppide liikmetest ei kirjeldanud tormieelseid emotsioone. Need, kes rääkisid enda tunnetest, tegid seda nipsisõnaliselt. Kahe eakate grupi peale kokku osales intervjuus 18 inimest. Enda emotsioonidest rääkis nendest kolm. Kolm eakate grupi esindajat ei uskunud tormi tulekusse. Tormi tuleku uskumatust võib lugeda tormieelseks tõlgenduseks. Siiski tekitas juhtumahakkav neis kõhedust.

EMK3: Ma küsisin ainult, et kuidas nende seis on. A' nad ei olnud noh nii vee piiri peal. Aga ikka jah, võttis kõhedamaks ja hirmutunne oli sees.

Keskealiste grupis ei kirjeldatud tormieelseid emotsioone.

Üheksast noorest kirjeldas enda tormieelseid tundeid vaid kaks. Kahest noorest üks ei kartnud tormi ja teine pelgas.

NK4: Ei karda nagu tormi.

Siiski peab töö autor oluliseks märkida, et ehkki oma emotsioone ei kirjeldatud, ei tähenda see, et need oleksid puudunud. Tormieelseid emotsioone võis välja lugeda tegevustest, mida ette võeti. Näiteks võidi suhelda tuttavatega tormi teemadel uudishimust, põnevusest, vajadusest, kartusest.

Kokkuvõtteks leiab töö autor, et enne tormi oli viie fookusgrupi peale kokku üksikuid inimesi, kes tõsimeeli valmistasid ennast juhtumahakkavaks ette. Suheldi tuttavatega informatsiooni saamise ja vahetamise eesmärgil, aga mingeid suuri ettevaatlikke samme või ennetustööd enne tormi ette ei võetud. Kõige rohkem kirjeldasid enda tormieelseid emotsioone ja tegevusi noored, kelle jaoks oli situatsioon uus, ja eakad, kes enamjaolt tõmbasid paralleele 1967. aasta üleujutusega. Keskealised jäid enda kirjeldustes nipsisõnalisteks.

Kuna tormi tulekule ei pööratud (paljuski teadmatuses) suurt tähelepanu, siis ei võetud ka enne tormi mingeid konkreetseid samme enda vara päästmiseks ette. Samuti võib teha oletusi selle kohta, et inimesed kirjeldasid rohkem tormi ning selle tagajärgi, sest sündmus oli sedavõrd suur ning laastav. Seega jäid enne tormi tehtud tegevused ning emotsioonid inimeste kirjeldustes tagaplaanile.

4.2. Üleujutuse algusest lõpuni

Periood üleujutuse algusest lõpuni hõlmab ajavahemikku 23.00 – 10.00. Tormi alguseks loeb töö autor aega, mil vesi hakkas üle kallaste tulema (09. jaanuaril). Jaanuaritormi lõpuks loeb autor aega, mil vesi taandus majadest, kuid teed olid endiselt üleujutatud (10. jaanuaril).

Grupivestluste põhirõhk oli tormi ajal tehtud tegevuste ja tunnete kirjeldamisel. Inimeste iseloomud, kogemused ja käitumised on erinevad. Kuna tormiaegsed kogemused moodustavad intervjuueeritavate kirjelduste põhiosa, analüüsib autor tormi ajal tehtud tegevusi ja emotsioone kõige põhjalikumalt. Fookusgruppide sisese tegevuste ja tunnete võrdluse esitab töö autor tabelina (vaata tabel 2). Tabelisse pole lisatud tõlgenduste veergu, sest tormiaegselt ei tulnud fookusrühmavestluste käigus ühtki tõlgendust esile.

4.2.1. Fookusgrupi siseste tegevuste ja emotsioonide võrdlus

Tabel 2. Tormiaegsete tegevuste ja emotsioonide kirjeldus grupiti

Fookusgrupi nimi	Tegevused	Emotsioonid
Materiaalselt kannatada saanud noored	<ul style="list-style-type: none"> • info kogumine ja vahetamine • tugev soov koju jõuda • šokiseisundis evakuatsioon 	<ul style="list-style-type: none"> • kartus vara pärast • põnev vaatamäng
Noored, kes ei kandnud materiaalseid kanatusi	<ul style="list-style-type: none"> • info kogumine ja vahetamine • vara päästmine 	<ul style="list-style-type: none"> • kartus vara ja tuttavate pärast • põneva vaatamängu

	<ul style="list-style-type: none"> • puude jälgimine kui ettevaatusabinõu 	<p style="text-align: right;">Tabel 2 järg</p> lootus <ul style="list-style-type: none"> • uskumatus (šoki faasi tunnused)
Keskealised	<ul style="list-style-type: none"> • rohkete detailidega kirjeldused • informatsiooni saamine ja vahetamine nii tuttavate kui ka päästeametiga • tormi vaatamine väljas • süüdlase otsimine 	<ul style="list-style-type: none"> • uputuse paratamatus • segased tunded • uskumatus • edasise käekäigu pärast närveerimine • ohutunde puudumine (šoki faasi tunnused)
Materiaalselt kannatada saanud eakad	<ul style="list-style-type: none"> • pidev info jälgimine ja otsimine • vara päästmine • tormi vaatamine väljas • infopuuduses olek • evakueerimine naabrite juurde • 2005. ja 1967. aasta tormide võrdlus 	<ul style="list-style-type: none"> • paratamatus • põnevus • üliaktiivsus
Eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi	<ul style="list-style-type: none"> • info saamine ja vahetamine • tormi jälgimine • vara päästmine • evakueerimine • 2005. ja 1967. aasta tormivõrdlus 	<ul style="list-style-type: none"> • südamevalu tuttavate pärast • ehmatuse juhtumahakkava ees

4.2.2. Fookusgruppides kirjeldatud emotsioonide ja tegevuste analüüs spetsiifilisemalt

Üldiselt on fookusgruppides selgesti märgatav ühisosa, mis jaguneb kuueks:

- info otsimine meediast, infovahetus tuttavatega
- teadmatus, arusaamatus, segased tunded
- kartus oma vara pärast, vara päästmine

- torm kui põnev vaatemäng
- uskumatus
- paratamatus

Igasuguse tavatu olukorra puhul on loomulik, et inimesed otsivad situatsiooni kohta võimalikult palju informatsiooni, et üldpilti selgemaks saada. Lisaks meediast info otsimisele, helistati palju ka sõpradele-tuttavatele, et infot saada ja vahetada. Võib spekuloida, et inimesed võtavad sündmust tõsisemalt, kui tajuvad, et ka nende tuttavad või naabrid hakkavad juba vajadusest tegutsema. Mingit faktimaterjali autor selle kohta intervjuudest ei leidnud.

EK2: Meie panime tunni tagant, sest meil olid patareid tühjad raadiol.

NK3: Võibolla ma helistasin tuttavatele, et kellelgi midagi juhtus või...et nagu rohkem küll midagi sellist ei olnud, et kuskile oleks helistanud, et midagi veel teada saada. Ainult tuttavatele.

Igas fookusgrupis oli inimesi, kes olid teadmatuses ja tundsid segaseid emotsioone. See on šokiseisundis tavaline emotsioon. Kuna sündmus polnud ette planeeritud ja oli laiahaardeline, siis ei saanud inimesed aru, mis nendega toimub. Kuna kriisis oleva inimese puhul on kõrvõimalikud reaktsioonid loomulikud, siis valitsesidki enamjaolt segased tunded. Šokiseisundis lamandub sageli kannatanu emotsionaalsus: inimene ei tunne midagi, ta üksnes tegutseb (Ugur 2010).

NK2: Ma ei tea. Meil oli kohe auto ukse ees ja selles mõttes ei saand arugi, kuhu minema peab. Meie rajoonis tegutseti kiiresti.

EK5:.. Aga huvitav on selle juures see veel, et niuke kogemus, mida niimoodi lühidalt võiks öelda veel, et niisuguses ekstreemses situatsioonis inimene suudab end mobiliseerida. Täheleb, et vesi võis olla +4 umbes, meres ta niimoodi on tavaliselt, +2

kuni 4, siis näiteks kolm minutit polnud probleem seal vees ringi käia, siis pidi jooksma uuesti trepi peale, ennast nagu soojaks kütma ja siis sai uuesti minna alla asjade järele.

Koos segaste emotsioonidega kaasnes jaanuaritormi kogejatel ka sündmuse uskumatus, mis on üheks vigastamatuse illusiooni tunnuseks. Inimesed ei uskunud, et torm võib nii võimsaks muutuda. Pärnus on iga aasta torme, kuid siiani olid vaid üksikud nendest sedavõrd ulatuslikud olnud. Nii tavatu olukord tekitas inimestes uskumatust. Šokiseisundis on inimesel ebatõelisuse tunne ning ta ei usu, et temaga midagi sellist juhtuda saaks (Ugur 2010).

NMK2: Et nii tavatu olukord, et pole elus varem sellist situatsiooni olnud.. katastroofi laadne olukord, täiesti uskumatu, et see meiega toimub. Sellest juba piisab, et alateadvus on täiesti häiritud.

Uskumatus tunde tegi reaalsemaks asjaolu, et tugev torm ja uputus võis kaasa tuua inimeste vara hävinemise. Kartus oma vara pärast oli iga fookusgrupi ühisosaks. Jaanuaritormi ajal prooviti enda vara päästa nii palju kui võimalik.

NMK3:...Kui ma siis vaatasin välja nägin, et juba vesi tuli üle tänava, siis ruttu keldrisse ja kartuleid päästma ja asju.

Siiski leidis igas rühmas ka inimesi, kes jälgisid tormi põnevusega. Inimesed läksid välja uputuse ulatust vaatama. Taas, kuna olukord oli tavatu, soovisid inimesed seda oma mäludes jäädvustada.

NK4: .... Mul mingid mööblitükid olid garaazhis, et tule võta need ära. Nende pärast olin põhiliselt mures. Ja no, mööblitükke pole vaja, aga seda tahaks nagu näha.

NK4: Ei ole. Tavaliselt me lähme ikka mere äärde vaatama..

Igas fookusrühmas oli ka inimesi, kes leppisid loodusnähtusega ning tundsid, et tormile kätt ette panna ei saa. Nemad enamjaolt ei võtnud midagi ette, pigem lihtsalt vaatasid, mis saab. Seda võib pidada nii šokiseisundi kui ka varajase reaktsioonifaasi tunnuseks. Šokiseisundis inimeste emotsioonid lamanduvad ning nad ei tunne midagi. Varajases reaktsioonifaasis soovivad inimesed säilitada enda igapäevase oleku ning sellest tulenevalt ei pööra nad kriisile tähelepanu ning proovivad enda teadvuses tasakaalu säilitada. Tormiaegsete tegevuste kirjeldustest on märgata, et inimesed tajuvad, mis nende ümber toimub ning otsustavad nii öelda alla anda ning sündmuste käiguga kaasa minna. Grupiliikmetel oli soov säilitada enda tegevus, mis on omane varajasele reaktsioonifaasile. Koheselt oma vara päästmiseks ei võetud mingeid samme ette. Selle asemel tehti muid tegevusi, mis on omane soovile säilitada *status quo*.

K2: Ei, autot me päästisime hiljem, vaatasime, et muudkui tuleb ja tuleb. Lõpuks panime kummikud jalga, võtsime viski lahti ja hakkasime köögilaua taga viina viskama. Pold enam midagi teha.

K6:..AA, jah, siis kui me üles ärkasime, et ei tule ja mingit infot ei ole, siis kui me üles ärkasime, siis auto oli ja trepiaste oli sees, ja siis ma ütlesin, et tüdrukud, meigime – kui surra, siis ilusana, ja panime kohvi hakkama.

Noorte fookusgruppides on märgata vähem detailseid kirjeldusi kui muude gruppide puhul. Noorte jaoks oli torm enamjaolt kas põnevaks vaatamänguks või tekitas hirmu. Mõlema emotsiooni kirjelduse puhul on märgata tunnuseid, mis viitavad uudsele sündmusele ja sellest tulenevalt võtsid noored ka erinevaid tegevusi ette. Intervjuudest oli märgata kirjeldusi, mis viitasid tormi kartmatusele ja seda mindi välja vaatama. Samas kirjeldati ka arusaamatust ning kartust juhtumahakkava ees. Kuna noorte mälus puudus kogemus, mis oleks määranud õige või vale käitumise tormi ajal, oli nende iga reaktsioon loomulik.

NMK4: No eks natuke lootsin ikka, et oma majal juhtuks või nii. Et midagi juhtuks, mis ei oleks nii tavaline või igapäevane. Aga ei juhtunud eriti.

Ka keskealiste fookusgrupi liikmed kirjeldasid erinevaid tormiaegseid tegevusi. Erinevus noorte rühmadega on enamjaolt seoses riigiametnikega. Kui noored kirjeldasid rohkem enda kogemusi ja ettevõtmisi, siis keskealised kritiseerisid ka riigiametnikke nende tegevusetuse eest. Seda tõlgendas autor kui süüdlase otsimist.

K4: Aga muidu näiteks infot – meil oli maja täiesti pime. Naabrinaine ütles, et politseiautod kõik vilkused, ootasid tänavanurkadel, kunas see vesi tõuseb – oleks võind tulla koputama ja üles ajanud.

Samuti on keskealiste fookusgrupi intervjuudest märgata suuremat detailirohkust kui noorte intervjuudes. Kui noored keskendusid otseselt enda mõtetele ja tegutsemistele, siis keskealised andsid lisaks otsestele kirjeldustele edasi ka enditehtud lisamärkusi oma käitumise kohta. Keskealised analüüsisid ennast justkui kõrvaltvaatajatena. Töö autor leiab, et keskealiste fookusgrupis kirjeldati enda tormiaegseid tegevusi palju ja detailselt. Vähem räägiti tunnetest, aga neid võib aimata intervjuueeritavate tegevuste kirjelduste põhjal (šokiseisundis emotsioonide puudumine, üliaktiivsus). Töö autor leiab, et keskealised mäletavad jaanuaritormi ajal juhtunud sündmusi küllalt täpselt, kuigi enamus intervjuueeritavaid kirjeldasid tegevusi, mida nad võtsid ette šokiseisundi ajal. Kõige enam sarnasusi oli keskealiste seas sündmuse arusaamatusega, mis oli seotud vigastamatuse illusiooniga. Samuti oli grupisisesele sarnasusele seoses sündmuse paratamatuse leppimisega. Üldiselt võis tormiaegsete tegevuste kirjeldustest ja reaktsioonidest välja lugeda seda, et keskealiste fookusgrupi esindajad ei olnud tormiks korralikult ette valmistunud ning sellest tulenevalt ei osanud nad ka uputuse ajal käituda.

K3:..Et jah, päris põnev oli. Hästi põnev. Laps plaksutas käsi, ütles, issand, kui põnev, meil on vesi toas! Viie ajal. Ja kõige hullem oli see, et kogu aeg vaatad, et vesi tõuseb, tõuseb ja ei alane. Kogu aeg tõusis. See oli täitsa, see oli tegelikult, algul oli hästi põnev ja kift, a pärast oli ikka nii õudne, et kus nagu piir tuleb sellele asjale, et võiks seisma jääda.

Enamus eakaid võrdles ja tõmbas paralleele 2005. aasta tormi ja 1967. aasta tormi vahel. Šokiseisundi ajal on aju aktiivselt töös: otsitakse mälust toimimisjuhiseid ja samal ajal võetakse vastu informatsiooni sündmuse kohta (Ugur 2010). Siiski puuduvad töö autoril andmed selle kohta, kas eakad võrdlevad kaht tormi vaid fookusgrupi vestluste ajal või võrdlesid nad neid juba tormi ajal. Kui eakad võrdlesid kaht sündmust omavahel, mis võib olla aja jooksul fikseeritud tõlgendus, siis ei saa rääkida tormiaegsetest emotsioonidest ja tegevustest.

EK6: Einoh, siis ma ei pand midagi enam, polnd aega, niivõrd kiire oli see asi. Ja vesi tõusis kohutava kiirusega. Ma 67ndal elasin ka selle tormi üle, aga siis oli hoopis vaiksem see.

EK8: Nii, ja ka see 67, siis jäi pool meetrit vundamendist puudu. Ma olin rahulik, aga siis tolle, ütleme see 2005, siis oli jah nii, et ma ei pööranud järjest tähelepanu: jah, tuleb torm, tuleb tõus.

4.3. Üleujutuse järgne periood

Periood pärast üleujutust hõlmab aega, mil vesi oli majadest taandunud, enamasti alates 10. jaanuari hommikust. Vesi tungis majadesse ning taandus erinevatel kellaaegadel, sest intervjueritavate majad asusid erinevates kohtades ning maastik oli samuti erinevates kohtades omanäoline.

Enamus üleujutuse kohta tekkinud müütidest ja tõlgendustest tekkisid peale üleujutust oleval perioodil. Fookusgruppide liikmed kirjeldasid sündmusi enda seisukohast ja võisid proovida teadmata faktid enda teadmiste ja fantaasiaga täita. Samuti tegid grupiliikmed peale üleujutust juhtunust enda järeldused ja sellest tulenevalt kujundasid nad ka enda kogemused, mida kirjeldasid kolm aastat hiljem läbi viidud intervjuude käigus. Analüüsides üleujutuse järgset perioodi, otsustas töö autor esitada fookusgruppide sisesed sarnased tegevused tabelina (vaata tabel 3). Autor ei lisanud tabelisse emotsioonide veergu, sest fookusgruppide esindajad ei kirjeldanud enda tormijärgseid emotsioone.

Tabel 3. Tormijärgsete tegevuste kirjeldused

Fookusgrupi nimi	Tegevused
Materiaalselt kannatada saanud noored	<ul style="list-style-type: none"> • tormi kohta tehtud praktiliste järeltuste kirjeldamine – rannarajooni planeering peaks muutuma • ettevaatusabinõude kirjeldamine (puude alt hoidumine, välja minnes elekter välja)
Noored, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi	<ul style="list-style-type: none"> • rannarajoonis elamise kohta järeltuste tegemine
Keskealised	<ul style="list-style-type: none"> • järeltused tulevikuks • informatsiooni otsimine
Materiaalselt kannatada saanud eakad	<ul style="list-style-type: none"> • kindlustusseltsidega asjaajamine • tormi laastavate tagajärgede kirjeldamine
Eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi	<ul style="list-style-type: none"> • tormi laastavate tagajärgede kirjeldamine • ettevaatusabinõude kirjeldamine

4.3.1. Jaanuaritormi kohta tekkinud müütide esitus

Müüdid, mis jaanuaritormi kohta tekkisid, jagas autor sarnasuste alusel kolmeks:

- juhtumi asjaolude kohta tekkinud müüdid
- juhtumi põhjuste kohta tekkinud müüdid
- juhtumi tähenduse kohta tekkinud müüdid

Noorte fookusgruppides tõlgendati tormi kui loodusnähtust, millele kätt ette panna ei saa. Sellega seoses ei otsinud noored sündmusele ka ühtegi süüdlast. Nad tegid pigem märkuseid sellest, kuidas uute tormihoiatustega pingutatakse üle. Noored tegid jaanuaritormist järeltused, mis olid praktilised. Tormist tingitud üleujutuse tõttu arvas mitu noort, et rannarajooni planeering peaks muutuma.

NKI: Tuleviku jaoks, et võibolla kui kunagi maja ehitada rannaäärsele alasse siis mõttekam kõrgemasse kohta. Esimese korruse põrand oleks vähemalt meeter või paar meetrit maapinnast.

NMK4: Võib-olla seda, et väga rannarajooni ja sinna kus neid üleujutusi tekib, elama ei satuks. Et midagi head seal ei ole.. see kliima on nüüd selline, et suht tihti on need suured tuuled tulemas.

Varaliselt kannatada saanud noorte fookusgrupis kirjeldas üks liige ka müüti, mis on seotud uputuse põhjustega.

NK4: Veele ja tormile ju kätt ette ei pane. Tuleb, siis tuleb.

NK4: Ise ei saa mitte midagi teha.

Sellest võib teha järelduse, et varaliselt kannatanu usub, et tema ei saa midagi tormi vastu teha ning see on paratamatus.

Noorte, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, tõlgendused ja müüdid on seotud tormi tähendusega.

NMK3: Mis ikka puudutab ennast ja enda perekonda, siis pigem ikka hakkab tegutsema ise.. ja vaatama, mõtlema pere nimel. Teada on ju, et ega see omavalitus ja need ju igasse perekonda ei jõua. Aga laias laastus ma ikkagi omavalitsuse peale eriti ei looda.

Sellest tõlgendusest on näha, et noor ei usalda omavalitsust ja tegutseb pigem ise. Lisaks sellele, et ta ei usalda omavalitsust, usub ta ka omal käel tegutsemisesse. Selle asjaolu loeb töö autor samuti tormi tähenduste kohta tekkinud müütide hulka.

NMK3: Ma ei tea. Uppuja päästmine on uppuja enda asi... tegelikult.

Keskealiste fookusgrupis ei tulnud kirjeldustes müüte esile. Vaid üks grupiliige kritiseeris teravalt päästetöötajaid, mida loeb töö autor uputuse põhjuste otsimiseks.

K4: Mind ajab see vihale, et ei võinud tulla keegi koputama maja peale ja ütleva, et ärgake üles, kui näeb, et maja on täiesti pime.

Tormis varaliselt kannatada saanud eakate põhilised tõlgendused olid sündmuse tähenduse kohta. Tehti oletusi päästetöötaja prioriteetidest.

EK1: Päästmisega on nii, et soomlase elu on tunduvalt kallim kui meie inimese elu. Sellepärast et kõigepealt päästeti TERviseparadiisist, Tervisest päästeti.

Tormis varaliselt kannatada saanud eakad lugesid tormi ka halva tervise põhjustajaks. Sellest võib järeldada, et peale tormi ette võetud tegevused olid põhjustatud üleelastusest.

EK3:.. Nüüd ma ei liigutand kõrvati, et tulgu kurat, võtku kõik ära, ta on võtnud terve tervise ja elu ära..

..Jah ja sellest saadik hakkab juba viin ka maitsema, muidu pole eluaeg viinamees olnud, aga nüüd on päris hea minek on...

Samuti tundsid materiaalselt kannatada saanud eakad teatud väsimust või allaandmist seoses uputusega.

EK3:..Midagi peab muutuma. Peame harjuma merega elama, peame harjuma sellega, et mis on allpool, madalamast kõigest sa jääd ilma.

Linnaametnikud said eakate fookusgrupis palju kriitikat kui sündmuse asjaolude ja põhjuste loojad. Mitmed eakad uskusid, et uputus on arhitektide möödalaskmiste tulemus. Sellest võib järeldada, et eakad ei pidanud uputust loodusnähtuseks, mis on paratamatu, vaid pigem on uputus seotud arhitektidega.

Varaliselt kannatada saanud eakad uskusid, et materiaalse kahju põhjuseks on lisaks arhitektidele ka linnaametnikud, kes keelasid kõrgema vundamendiga maju ehitada. Seda luges autor tormi põhjuste kohta tekkinud müüdiks.

Sarnaselt varaliselt kannatanud eakate fookusgrupiga, kirjeldasid ka eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, müüte jaanuaritormi tähenduse kohta. Eakad kritiseerisid kohalikku valitsust.

EK7: No vat mina tahaks nüüd selle rannarajooni kohta ütelda, et see on ka ikka kivi nüüd kohaliku omavalitsuse kapsaaeda.

Eelneva näite põhjal võib järeldada, et eakad on arvamusel, et kohalik omavalitsus on süüdi selles, et rannarajoon sai jaanuaritormi ajal rusuda. Seda võib tõlgendada kui sündmuste põhjustajat.

Eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, tõlgendasid jaanuaritormi ka kui ennet tulevikuks.

EMK6: .. Aga... tänu nendele informatsioonidele ja nendele asjadele mina olen küll ajakirjandusest nagu välja sortima hakanud, et kas see Pärnu linn on perspektiivne elamiseks rannarajoonis.

Samuti kirjeldasid eakad noore põlvkonna kogemematust kui jaanuaritormi tähendust.

EMK6: Nii et see kriisikomisjon ei ole kah koolitatud olnud. Et see tuli ikka üsna... üsna selgest taevast uuele põlvkonnale peale see.

Ametnikke kritiseeriti tormi asjaolusid tõlgendades.

EK7:... Kes seda mäletab... Seda oleks pidanud muidugi linnaisad mäletama, et ikka on tõsine asi, kui Pärnus tuleb, et... et võib midagi, siis prognoos oli, et päev ette, et midagi ette valmistada või hoiatus anda inimestele, et..

Tekkinud tõlgendustest ja müütidest selgub, et ametnikke kritiseeritakse nii seoses tormi asjaolude, põhjuste kui ka tähendustega.

Eakate fookusgruppides tuli kõige rohkem müüte esile. Eakate põhilised tõlgendused olid seotud ametnike oskamatusel kui tormi tähendusega. Sellest võib järeldada, et eakad usuvad, et igal õnnetusel peab olema süüdlane. Autor leiab, et eakad tõlgendasid jaanuaritormi kui kriisi, mille põhjustasid linnaametnike ja –arhitektide valed otsused. Eakate grupis tuli esile ka jaanuritorm kui süüdlane kannatanu halvas tervises. Ka seda loeb töö autor süüdlase otsimiseks. Samuti tõlgendati jaanuritormi tähendusi seoses ametnikega. Eakate müüdid õnnetuse tähenduste kohta on eeskätt seotud ametnikele õppetunni andmisega.

Analüüsides jaanuaritormi kohta tekkinud müüte, leiab töö autor, et noorte ja eakate tõlgendustes on suur ja oluline erinevus. Noored keskendusid oma tõlgendusi kirjeldades uudsele tormikogemusele ning tegid sellest kogemusest lähtuvalt endale tulevikuks praktilisi järeldusi. Eakate tõlgendustest loeb autor välja jaanuaritormi raamistikust väljaulatuvad kirjeldused. Lisaks sellele, et eakad keskenduvad jaanuaritormi kirjeldades enda varasemale tormikogemusele, mis leidis aset aastal 1967, keskenduvad eakad oma kirjeldustes ka päästjate, ametnike ja omavalitsuse kritiseerimisele. Nende üksuste kritiseerimisel tekkisid jaanuaritormi põhjuste, tähenduste ja asjaolude kohta müüdid, mida eakad tõlgendasid enda seisukohast. Kuna kriis on ootamatu, siis proovitakse sündmust kuidagi tõlgendada või enda jaoks loogiliselt lahti mõtestada. Eakate jaoks oli kriis seotud nii öelda süüdlastega.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

5.1. Järeldused

Tuginedes fookusgrupi vestluste käigus kirjeldatud jaanuaritormi tegevustele, emotsioonidele ja müütidele, leiab töö autor, et bakalaureusetöö raames otsitud uurimisküsimused said vastatud.

Esimeseks uurimisküsimuseks püstitas autor fookusgruppides kirjeldatud tegevuste erinevused jaanuaritormi erinevatel perioodidel. **Teiseks uurimisküsimuseks** püstitas autor fookusgruppides esinenud emotsioonide erinevused jaanuaritormi erinevatel perioodidel. Tegevus tuleneb motivatsioonist ning motivatsioon tuleneb emotsioonist (Hannus 2010). Kuna inimeste tegevused ning emotsioonid on vastavuses, siis otsustas töö autor kahte uurimisküsimust koos analüüsida.

Kuna tormieelsel perioodil jagunesid inimesed ühisjoonte alusel kolme rühma - need, kes uskusid, et torm on tulemas, need, kes ei uskunud ja need, kellel puudus informatsioon tormi tuleku või mittetuleku kohta, siis analüüsis töö autor fookusgruppide esindajaid tegevuslike ühisjoonte, mitte vanuserühmade kaupa. Janoff-Bulmani sõnul on kriisis olevate inimeste uurimisel oluliseks säilitada nende individuaalsus (1992). Ka Cullbergi dünaamiline kriisiteooria lähtub sündmuse individuaalse tähenduse otsimisest (Ugur 2010). Lähtudes individuaalsuse aspektist, otsustaski autor analüüsida tormieelseid tegevusi pigem ühisjoonte järgi inimesi grupidades, mitte algsete fookusgruppide alusel rühmitades.

Töö autor leiab, et ühegi grupi liige ei teinud jaanuaritormi ja sellega kaasneva uputuse vältimiseks eeltööd. Kuna tormi tulekule ei pööratud suurt tähelepanu, siis ei peetud ka ennetustöö tegemist vajalikuks. Jaanuaritormi ajal loodud kriisikomisjon oleks pidanud ennetustööga tegelema, et inimesed oleksid olnud paremini tormist informeeritud. Komisjoni kriisikommunikatsioon oli suunatud pigem tormiaegsele tegevusele ning ka

tagajärgede likvideerimisele. Sellest võib järeldada, et keegi polnud sellise võimsusega tormiks ette valmistunud. Ainsa erinevusena võrreldes noorte ja keskealistega, toob autor välja asjaolu, et eakad võrdlesid ja tõmbasid tormieelsel perioodil paralleele 2005. aasta ning 1967. aasta tormi vahel. Tormieelseid emotsioone kirjeldati napisõnaliselt. Kõige rohkem pöörasid emotsioonidele tähelepanu uudse kogemuse saanud noored, kes tundsid põnevust või kartust. Eakad ei uskunud tormi võimsusesse, kuid kirjeldasid siiski kõhedusetunnet. Keskealiste fookusgrupis ei kirjeldatud tormieelseid emotsioone.

Tormieelsel perioodil seisnes noorte ja eakate fookusgruppide tegevuste kirjeldustes erinevus kogemustes. Eakad pöörasid enda eelnevatele kogemustele tähelepanu, noortel polnud aga millelegi tugineda.

Tormiaegsel perioodil on võimalik fookusgruppides kirjeldatud tegevustes ning emotsioonides erinevusi esile tuua. Kuna noorte mälus puudus eelnev sellises mastaabis tormi kogemus, siis võib igat nende reaktsiooni loomulikuks lugeda. Esines neid, kes väljendasid kartmatust ning läksid välja tormi vaatama, kuid oli neidki, kes tundsid kartust. Keskealiste fookusgrupis kirjeldati enda tegevusi ning emotsioone detailsemalt ning analüüsi kohati ennast kõrvaltvaatajana. Keskealiste fookusgrupi ühisjooneks oli sündmuse suhtes arusaamatus, mis on omane šokiseisundile. Samuti võib ühisjooneks lugeda sündmuste paratamatusega leppimist, mis on omane nii šokiseisundile kui ka varajasele reaktsioonifaasile. Sarnaselt tormieelse perioodiga, tõmbasid eakad ka tormi ajal paralleele 2005. aasta ning 1967. aasta tormi vahel. Kuna kriis on ootamatu, siis otsisid eakad oma peast käitumisjuhiseid, mida nad tahtsid leida minevikust sarnase sündmuse kogemustest.

Kuna tormijärgsest perioodist kirjeldasid fookusgruppide esindajad enamjaolt müüte, siis ei too autor sellelt perioodilt esile grupisiseseid sarnaseid tegevusi ja emotsioone.

Kolmandaks uurimisküsimuseks püstitas autor fookusgruppides kirjeldatud müütide erinevused jaanuaritormi erinevatel perioodidel. Kuna fookusgruppides ei kirjeldatud tormieelseid ning –aegseid müüte, siis keskendub autor tormijärgsete müütide

kirjeldustele. Tormijärgsed müüdid on võimalik jagada kolmeks osaks: juhtumi asjaolude, põhjuste, tähenduste kohta tekkinud müüdid. Varajases reaktsioonifaasis võidakse proovida sündmust enda jaoks tõlgendada ning faktitühimikud täidetakse tihti fantaasiaga (Ugur 2010). Fookusgruppides kirjeldatud müüdid võisid alguse saada varajases reaktsioonifaasis sündmuse põhjuste, tähenduste ning asjaolude selgestegemisest. Hilises reaktsioonifaasis hakatakse sündmust enda jaoks lahti mõtestama (Ugur 2010). Müüdid võisid alguse saada ka sündmuse lahtimõtestamisest. Müütidel, mis tekkisid tormijärgsel perioodil, on eakate ja noorte fookusgruppidel oluline erinevus. Noored tõlgendasid tormi kui elukogemust ning tegid sellest tulevikuks järeldusi. Tormi tõlgendasid noored kui loodusnähtust, mis on paratamatu. Eakad aga leidsid jaanuaritormile erinevaid süüdlasi, millest tekkisid müüdid nii tormi asjaolude, põhjuste kui ka tähenduste kohta. Keskealiste fookusgrupis tuli müüte esile vaid korra, kui üks grupiliige kritiseeris päästetöötajat. See kontseptsioon on seotud tormi põhjuste kohta tekkinud müüdiga.

5.2. Diskussioon

Töö autor arvab, et käesolevas bakalaureusetöös käsitletud uurimisküsimused ja nende vastused on aspekt, mida tuleks tulevikus veelgi sügavamalt uurida. Kui uputused ja teised loodusnähtused on Eestis aastatega üha aktuaalsemaks muutunud teema, siis peaks rohkem rõhku panema ka kriisipsühholoogiale.

Jaanuaritormi on siiani käsitletud kriisikommunikatsiooni aspektist. Kuna sel perioodil rajati kriisikomisjon, siis on kriisikommunikatsioonist meedias olnud palju juttu. Kuid psühholoogiast pole siiani veel meedias räägitud. Kriisikomisjoni ennetustöö jäi jaanuaritormi ajal ebapädevaks. Komisjoni esimees Toomas Kivimägi on tagantjärele tunnistanud, et kriisikommunikatsioonis oli puudujääke, millega tulevikku silmas pidades hakatakse sügavamalt tegelema. Seega oli jaanuaritorm heaks õppetunniks kõigile. Kriisikommunikatsiooni plaane luues peaks arvestama ka kriisipsühholoogiaga. Käesolev bakalaureusetöö näitas, et kriisis olevate inimeste käitumised ning mõttemustrid ei ole tavaelule vastavad. Näiteks šokiseisundis võib muutuda inimese tundlikkus ning

emotsionaalsus. Samuti ei pruugi inimesed traumaatilise kriisi ajal tajuda olukorra tõsidust tänu vigastamatuse illusioonile. Sellest tulenevalt nad jätkavad enda igapäevatoimetusi (keedavad kohvi, meigivad, tarbivad alkoholi). Šokiseisundis inimene ei pruugi ka abile adekvaatselt reageerida ning seda peaks kriisikommunikatsiooni plaane luues teadma ning arvestama.

Et kriisi läbi või üle elavate inimestega kokku puutuvad ajakirjanikud sihtrühmade traumaatilise kriisi faase paremini mõistaksid, peaks rohkem korraldama selleteemalisi konverentse, seminare, koolitusi. Bakalaureusetöö tulemused näitasid, et kuigi erinevate fookusgruppide vahel tuleb esile sarnaseid jooni, on siiski ka erinevatel sihtrühmadel märkimisväärseid erinevusi, millega tuleks arvestada.

Kuigi autor leidis vastused enda püstitatud uurimisküsimustele, on ta arvamusel, et fookusgrupis kirjeldatud aspekte peaks veelgi sügavamalt uurima. Kriisipsühholoogia on oluline teema, mida peaks Eestis rohkem esile tõstma. Suur osa materjali, mida autor bakalaureusetöö teooria osas kasutas, oli võetud Kadri Uguri loengutest. Muid eestikeelseid kriisipsühholoogiat käsitlevaid materjale autor ei leidnud. Lisaks ingliskeelsetele artiklitele on enamus Eestis leiduvast kriisipsühholoogia materjalist soome- või saksakeelne. Selle näitlikustava faktiga tahab töö autor näidata asjaolu, et Eestis peaks suuremal määral tegelema kriisipsühholoogia haruga.

Tulevikus soovib autor jaanuaritormi temaatikaga veel enam kokku puutuda ning seda spetsiifilisemal tasandil uurida.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli võrrelda fookusrühmades kirjeldatud emotsioone, tegevusi ja tõlgendusi seoses jaanuaritormiga. Fookusrühmi oli kokku viis: tormi käigus materiaalselt kannatada saanud noored, noored, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi, keskealised, tormi käigus materiaalselt kannatada saanud eakad, eakad, kes ei kandnud materiaalseid kannatusi. Autor peab oluliseks märkida, et fookusrühmade intervjuud viisid läbi Tartu Ülikooli ajakirjanduse dotsent Halliki Harro Loit ja sotsiaalse kommunikatsiooni dotsent Triin Vihalemm rahvusvahelise projekti „*Defining the target groups for crisis communication*“ raames. Bakalaureusetöös kasutas autor empiirikana samu fookusgrupi vestluseid.

Võrreldes fookusgruppe, soovis autor teada saada, kas erinevates rühmades on võimalik välja tuua ühiseid ja erinevaid jooni.

Peatükis üks annab autor ülevaate jaanuaritormi faktoloogiast ning kirjeldab ka jaanuaritormi kriisikommunikatsiooni.

Teooriaosas seletas autor erinevate traumaatilise kriisi faaside tunnuseid. Samuti rõhutati teooriaosas inimeste individuaalsust kui inimloomuse üht osa, sest teadmised, sotsiaalne keskkond ja iseloomud on kõigil erinevad. Teooriaosas andis autor ülevaate ka Halliki Harro-Loidi ning Triin Vihalemma uuringutulemustest ning püstitas uurimisküsimused.

Lähtudes teooriaosast ning püstitatud uurimisküsimustest, analüüsis töö autor fookusrühmades kirjeldatud tegevusi, tundeid ja tõlgendusi. Et analüüsi tulemusi selgemalt esile tuua, jagas autor peatükis kolm jaanuaritormi kolmeks perioodiks: tormihoiatusest üleujutuseni, üleujutuse algusest lõpuni, pärast üleujutust.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena tõi autor peatükis neli välja fookusrühmade sarnasused ja omapärad ning illustreeris neid näitlikustavate tsitaatidega. Olulist rõhku aetas autor jaanuaritormi kohta tekkinud müütidele, mis erinevates fookusrühmades esile

tulid. Analüüsi tulemustest selgus, et noorte ja eakate jaanuaritormi tõlgendused erinevad üksteisest suurel määral.

Järelduste ja diskussiooni osas leiab autor, et püstitatud uurimisküsimused said vastatud. Autor on arvamisel, et loodusõnnetustest rääkides ja kirjutades peaksid inimesed kriisipsühholoogiale suuremat rõhuasetust panema. Käesolevat bakalaureusetööd kirjutades sai autor kinnitust asjaolule, et ajakirjanikud, kes kajastavad traumaatilisi sündmusi, peaksid omama kriisipsühholoogia baastadmisi. Samuti peaks kriisiplaane koostades tuginema kriisipsühholoogiale.

SUMMARY

Representation of the emotions and myths of the *January-storm* in 2005 in the focus group interviews from the aspect of crisis psychology.

Key words: emotions, actions, interpretations, *January-storm*, focus groups.

The goal of the Bachelor's thesis was to compare the emotions, actions and interpretations described in the focus groups in connection with the January-storm. There were five focus groups: the young people who suffered material losses, the young people who did not suffer material losses, the middle-aged, and the elderly who suffered material losses and the elderly who did not. The author considers it important to point out that the interviews were conducted by Halliki Harro Loit, the associate professor of the institution of journalism and communication in University of Tartu and Triin Vihalemm, the associate professor of social communication during the project „*Defining the target groups for crisis communication*“. The author used the same conversations of the focus groups as the source for the Bachelor's thesis.

The author compared the focus groups to find similarities and differences among them.

In the first paragraph, the author gives an overview from the *January-storm* facts and also about the crisis communication which held place during *January-storm*.

In theory the author explained the characteristics of different phases of the traumatic crisis. Also the individuality of persons as a part of human nature was pointed out since knowledge, social surroundings and character vary from person to person. In theory the author also gave overview of Halliki Harro-Loit's and Triin Vihalemm's results and composed the research questions.

The author analyzed the actions, emotions and interpretations described in the focus groups based on the theory part and the raised questions. To clarify the results, the author

divided the January-storm in paragraph three into three phases: from the storm warning until the flood, from the beginning of the flood until the end, after the flood.

As a result of the qualitative content analyze, in paragraph four the author brought out the similarities and peculiarities of the focus groups and illustrated these with representative quotes. The author placed emphasis on the myths that emerged about the January-storm when analyzing the different focus groups. In the results of the analyze it became obvious that the interpretations about the January-storm vary greatly among the young and the elderly.

In the part of conclusions and discussion the author finds that the raised questions were answered. In the author's opinion people should lay more stress on crisis psychology when speaking or writing about natural disasters. When writing this Bachelor's thesis the author found approval to the fact that journalist, who reflect traumatic events, should have the base knowledge in crisis psychology. Also, when the crisis plan is drawn up, there should be considered with the crisis psychology.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ahas, R & S. Silm. (2008). Jaanuaritormi õppetunnid. *Postimees*, 03. jaanuar, URL (kasutatud mai 2010) http://www.postimees.ee/030106/esileht/187649_1.php.

Hannus, A. (2009). *Psühholoogilise treeningu alused*. Käsikirjaline seminarikonsept. Tartu Ülikool, spordipedagoogika ja treeninguõpetuse instituut.

Harro-Loit, H. & T. Vihalemm (2009). Defining the target groups for crisis communication. Ettekanne. *Risk and crisis communication to support the mitigation of disasters by public authorities*. Karlstad, 13.-15.august.

Jaanuaritorm 2005. Pärnu maakonna kodulehekülg, URL (kasutatud aprill 2010) <http://www.parnumaa.ee/index.php?id=286>.

Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered assumptions: towards a new psychology of trauma*. New York: Simon&Schuster.

Kuusma, H. (2005). Toomas Kivimägi: peame tunnistama, et loodus võib meiega laiuskraadil olla jõud, millele ei ole olemas vastujõudu. *Pärnu Postimees*, 22. jaanuar, URL (kasutatud mai 2010) http://www.parnupostimees.ee/230105/esileht/uudised/10053273_3.php.

Laherand, M. (2008) *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

Lehtonen, J. & K. Saksakulm Tampere. (2009). *HEAD HALVAD SÕNUMID. Riski- ja kriisikommunikatsiooni alused*. Tallinn: Äripäeva Kirjastus.

Pärnu linna üleujutus (2005). Ilmajaama kodulehekülg, URL (kasutatud mai 2010) <http://www.ilm.ee/index.php?41336>.

Riis, M. *Traumaatiline kriis ja selle kulg.* Lastekriisi kodulehekülg, URL (kasutatud aprill 2010) <http://www.lastekriis.ee/>.

Roosaar, T. (2005). Pärnu kuulutas ranna rajooni, Raeküla ja Vana-Pärnu katastroofipiirkonnaks. *Pärnu Postimees*, 10. jaanuar.

Sadama aabits. Tallinna Sadama kodulehekülg, URL (kasutatud jaanuar 2010) <http://www.ts.ee/?k=1&sc=202&up=81&t=sadama%20aabits>.

Sieberk, A. (2010). *2005. aasta jaanuaritormiga seotud emotsioonide ja müütide representatsioon kriisipsühholoogia aspektist lähtudes.* Seminaritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

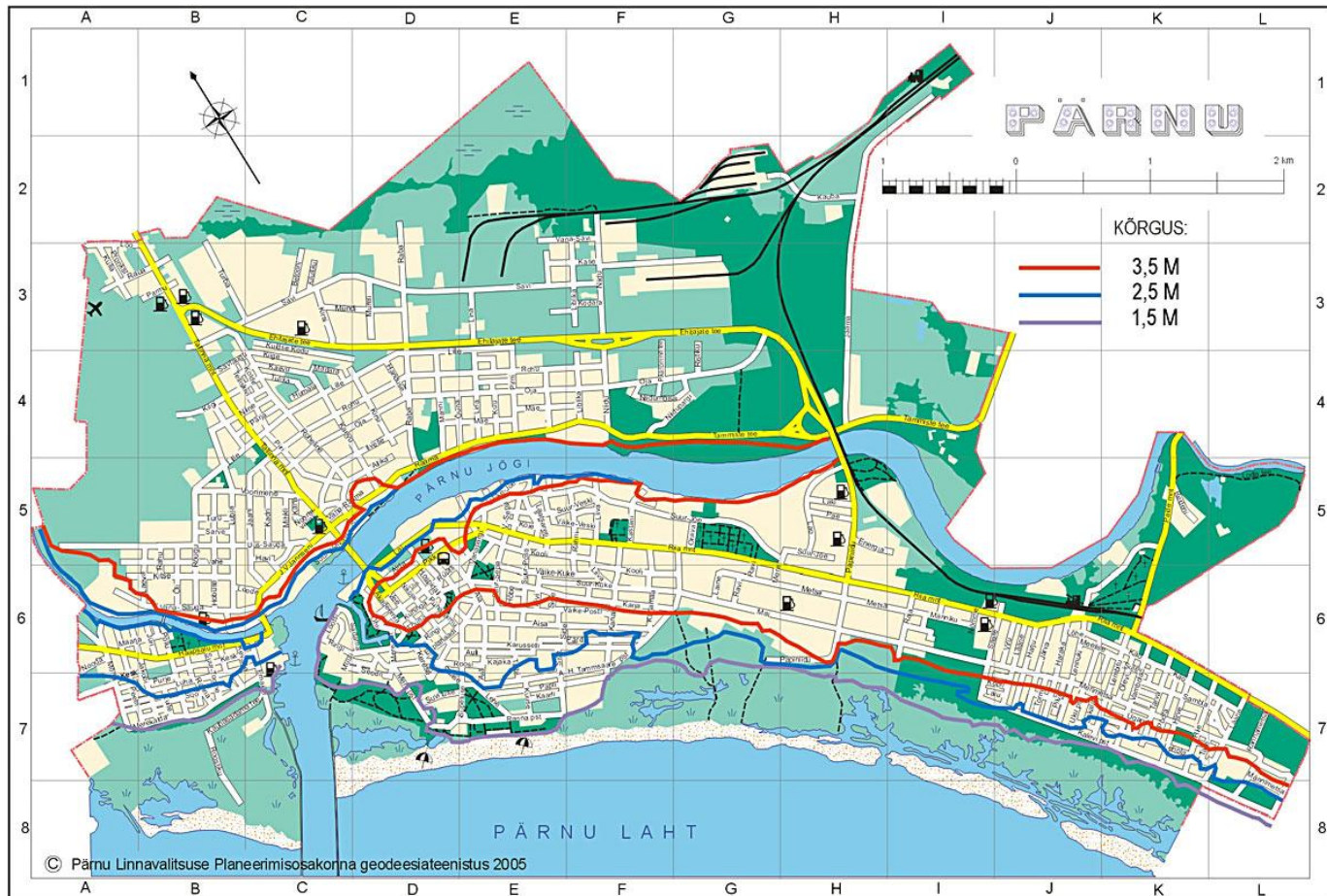
Ugur, K. (2010). *Kriisi- ja katastroofipsühholoogia.* Loengukonspekt. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Ugur, K. (1999). *Väike kriisimeelespea.* URL (kasutatud mai 2010) <http://www.ratastool.pri.ee/lugemist/kriisimeelespea.htm#SiSSEJUHATUS>.

Whaley, A.L. (2009). Trauma Among Survivors of Hurricane Katrina: Considerations and Recommendations for Mental Health Care. *Journal of Loss and Trauma*, 2009(14).

LISA 1

Pärnu kaart katastroofiipiirkonnaks kuulutatud aladega

http://ilm.ee/pildid/parnu/Parnu_veetase_v.jpg